

Szreniawski, Zbigniew

Skład Towarzystwa Naukowego Warszawskiego : (kadencja 1989-1991) : Wspomnienia pośmiertne : Piotr Kubikowski (1903-1991)

Rocznik Towarzystwa Naukowego Warszawskiego 54, 81-84

1991

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

była treścią życia. Pozostanie na zawsze w naszych wspomnieniach jako wspólny Przełożony i Przyjaciel.

Wanda Woźnicka

Piotr Kubikowski (1903-1991)

9. Piotr Kubikowski

W dniu 2 maja 1991 r. zmarł w Warszawie w wieku lat 88 profesor zwyczajny dr wszech nauk lekarskich Piotr Kubikowski, emerytowany Kierownik Zakładu Farmakologii Doświadczalnej Akademii Medycznej w Warszawie, były Prorektor tej Akademii, członek towarzystw naukowych polskich i zagranicznych, wyróżniany wieloma odznaczeniami, autor licznych publikacji, wybitny uczony, niestrudzony wychowawca młodzieży akademickiej.

Urodzony 19 listopada 1903 r. w Krasieńku na Wołyniu, ukończył w 1930 r. wydział lekarski Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie. Od III roku studiów podjął pracę jako demonstrator w Zakładzie Farmakologii kierowanym wówczas przez prof. Włodzimierza Koskowskiego. W Zakładzie tym istniała i nadal istnieje żywa tradycja działalności naukowej Marcelego Nenckiego i Leona Popielskiego, stąd też pierwsza publikacja Piotra Kubikowskiego z roku 1926 dotyczyła wpływu leków cholinergiczných na wydzielanie soku żołądkowego. Po uzyskaniu stopnia doktora medycyny w roku 1930 opublikował szereg prac doświadczalnych, wśród których szczególnie cenne i nadal cytowane są prace dotyczące histaminy i histaminemii w przebiegu trawienia pokarmów białkowych.

Dzięki wieloletniej współpracy ze znakomitym chirurgiem Wiktorem Brossem, koncepcja ta była sprawdzona w badaniach klinicznych u pacjentów poddanych zabiegom operacyjnym na przewodzie pokarmowym np. operacjom nie-

drożności jelit, przetoki jelitowej. Z dzisiejszej perspektywy, prace te mogą być uznane za pionierskie w zakresie farmakologii klinicznej.

W celu uzupełnienia wiedzy w 1936 r. Piotr Kubikowski wyjeżdża na kilkumiesięczne stypendium naukowe Funduszu Kultury Narodowej. Zwiedza i pracuje w Zakładach Farmakologii Wiednia pod kierunkiem prof. Picka, Berlina (prof. Heubner) oraz Paryża, gdzie pracował u prof. Tiffenau i prof. Verne'a. U prof. Picka zajmował się właściwościami farmakologicznymi i mechanizmem działania kamfory.

Pracę tę wysoko oceniono po powrocie do kraju o czym świadczy przyznanie Mu I nagrody Polskiego Towarzystwa Lekarskiego. W roku 1939 tuż przed wybuchem II wojny światowej uzyskuje stopień docenta na podstawie pracy habilitacyjnej dotyczącej zależności między budową chemiczną a mechanizmem działania środków przeczyszczających. W tej pracy zastosował modyfikację dotąd nie stosowanych metod i rejestrował równocześnie skurcze mięśni okrężnych jak i podłużnych jelit.

Będąc oficerem rezerwy Piotr Kubikowski bierze czynny udział w obronie Warszawy w kampanii wrześniowej 1939 roku jako lekarz jednego z pułków artylerii. Przez krótki okres przebywa w niewoli niemieckiej w Oflagu II C (Woldenberg). Po zwolnieniu z obozu jenieckiego wraz z grupą lekarzy, powraca do Warszawy podejmując pracę lekarza w Zakładzie Przyrodniczym Ubezpieczalni Społecznej.

W okresie okupacji niemieckiej bierze czynny udział jako wykładowca farmakologii w tajnym nauczaniu studentów Wydziału Farmacji Uniwersytetu Warszawskiego i studentów Akademii Medycznej oraz na tajnych kompletach dla studentów Wydziału Farmacji Uniwersytetu Ziem Zachodnich.

W lutym 1945 r., bezpośrednio po zakończeniu działań wojennych w rejonie Warszawy, podejmuje prace organizacyjne i dydaktyczne na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Warszawskiego. Niewyobrażalne zniszczenie miasta nie ominęło również niektórych budynków Uniwersytetu Warszawskiego przy Krakowskim Przedmieściu 26/28. Zakład Farmakologii Eksperymentalnej powrócił do własnych pomieszczeń dopiero w roku 1948. Tak długo trwały prace przy odgruzowaniu i zabezpieczeniu budynku. Wskutek działań wojennych aparatura została całkowicie zniszczona, księgozbiór wywieziony, zdewastowane zostały podstawowe instalacje. Największe zasługi w zebraniu niezbędnej aparatury naukowej i uruchomieniu Zakładu mieli Piotr Kubikowski, Janina Majcherczyk i Jan Karol Teuchman. Pomimo tak trudnych warunków w stosunkowo krótkim czasie Zakład doprowadzono do stanu umożliwiającego prowadzenie działalności dydaktycznej i naukowej.

Na przełomie lat 1947-1948 Piotr Kubikowski przebywał na stypendium Światowej Organizacji Zdrowia w USA i Anglii dla zapoznania się z nowoczesną problematyką oraz organizacją badań farmakologicznych. Ta podróż naukowa w latach następnych niewątpliwie wpłynęła na unowocześnienie tematyki prac i zmodyfikowanie metodyki prac badawczych.

W roku 1948 Piotr Kubikowski obejmuje Kierownictwo Zakładu Farmakologii Uniwersytetu Warszawskiego oraz otrzymuje tytuł profesora nadzwyczajnego. Zakładem tym kierował do roku 1974 a więc nieprzerwanie przez 26 lat. W roku 1951 jako pełnomocnik Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej zorganizował od podstaw Instytut Leków i był jego pierwszym Dyrektorem od 1952 r. do 1970 r. tzn. przez 18 lat. Jeżeli Polska zaliczana jest przez ekspertów Światowej Organizacji Zdrowia do krajów o właściwie postawionej kontroli leków to wielka w tym zasługa Profesora. Praca ta została wielokrotnie i należycie oceniona przez Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej oraz przez ekspertów Światowej Organizacji Zdrowia. Na szczególną ocenę zasługuje również praca Piotra Kubikowskiego w komisji Farmakopei Polskiej, gdzie przez wiele lat był członkiem Prezydium. Przejawem wysokiego uznania i zaufania jakim cieszył się u władz Akademii Medycznej w Warszawie było powierzenie Mu obowiązków Prorektora ds. Nauki, którą to odpowiedzialną i zaszczytną funkcję pełnił od roku 1957 do 1972 a więc przez 14 lat. W 1958 r. otrzymuje tytuł profesora zwyczajnego a od roku 1968 aż do przejścia na emeryturę był zarówno Kierownikiem Zakładu Farmakologii, jak i Dyrektorem Instytutu Nauk Fizjologicznych Akademii Medycznej.

Dorobek naukowy Kubikowskiego obejmuje ponad 100 publikacji naukowych doświadczalnych i poglądowych. Zainteresowania naukowe Piotra Kubikowskiego do okresu II wojny światowej dotyczyły dwóch rozległych zagadnień. Jedno z nich to farmakologia układu pokarmowego, drugie to farmakologia układu wegetatywnego. W pracach doświadczalnych po zakończeniu II wojny światowej Piotr Kubikowski zajmował się zagadnieniami oceny nowego leku i zależnością jego właściwości farmakologicznych od budowy chemicznej. Prace te dotyczyły nowych pochodnych ftalazyn, piperazyn, pirydazyn. Jedne z pochodnych ftalazyno-hydrazyny a mianowicie karboetoksy-ftalazyno-hydrazyna została zsyntetyzowana przez Stanisława Binieckiego i wprowadzona do lecznictwa jako lek przeciw nadciśnieniowy, todralazyna (Binazin). Inne badania zespołu kierowanego przez Piotra Kubikowskiego dotyczyły wpływu niektórych izomerów grupy bis-pirydylo-metyloamin na układ sercowo-naczyniowy oraz ośrodkowy układ nerwowy. Wymienić należy badania nad wpływem niektórych pochodnych amfetaminy na ośrodkowy układ nerwowy i wpływem niektórych antybiotyków aminoglikozydowych na przeżywalność złącza nerwowo-mięśniowego.

Prace przeglądowe w większości dotyczyły metod przesiewowych stosowanych we współczesnej farmakologii, kontroli i oceny nowego leku oraz zagadnień organizacyjnych i dydaktycznych farmakologii klasycznej. Szczególnie ważną jest działalność Piotra Kubikowskiego dotycząca zwrócenia szczególnej uwagi na niepożądane działanie leków oraz zapobieganie skutkom ich nadużycia. Dzięki ostrym kryterium ustalonym przez Piotra Kubikowskiego i jego zespół z Instytutu Leków, udało się w tym czasie nie dopuścić do lecznictwa krajowego leków o znikomej wartości leczniczej, nie

posiadających uzasadnienia terapeutycznego. Piotr Kubikowski wspólnie z Józefem Dadlezem jest twórcą powszechnie znanego (5 wydań) podręcznika „Farmakologia i toksykologia leków”, wespół z Władysławem Rusieckim „Toksykologii współczesnej” (3 wydania), pod jego redakcją oraz Alfonsa Chodery została wydana „Farmakologia dla studentów stomatologii”. Z tych podręczników akademickich wiedzę czerpały całe pokolenia lekarzy i farmaceutów. O zasługach Piotra Kubikowskiego dla rozwoju farmakologii polskiej świadczy, że był On promotorem 25 przewodów doktorskich oraz opiekunem 14 przewodów habilitacyjnych. Z tej grupy habilitantów wywodzi się 7 profesorów, którzy w okresie późniejszym objęli stanowiska kierownicze w różnych Zakładach Farmakologii w Polsce. Był również wnikliwym i obiektywnym recenzentem około 100 prac doktorskich i habilitacyjnych z zakresu farmakologii i nauk pokrewnych. W uznaniu wkładu do farmakologii w 1982 r. otrzymuje Piotr Kubikowski tytuł doktora h.c. Akademii Medycznej w Warszawie.

Był honorowym członkiem Polskiego Towarzystwa Naukowego, piątym z kolei Prezesem Polskiego Towarzystwa Fizjologicznego, członkiem założycielem i pierwszym Prezesem Polskiego Towarzystwa Farmakologicznego.

Dnia 23 listopada 1980 r. grono dawnych członków Towarzystwa Naukowego Warszawskiego spotkało się w prywatnym mieszkaniu Piotra Kubikowskiego przy ul. Kredytowej 8 dla przedyskutowania celowości wznowienia działalności Towarzystwa. Był też Przewodniczącym V Wydziału Nauk Lekarskich Towarzystwa Warszawskiego w latach 1982-1987. Wielu wybitnych farmakologów rosyjskich, niemieckich, czeskich i słowackich darzyło Go szczególną sympatią bez względu na zmieniające się konstelacje polityczne. Piotr Kubikowski był członkiem Kolegium Międzynarodowej Unii Nauk Fizjologicznych następnie Międzynarodowej Unii Nauk Farmakologicznych (IUPHAR), był członkiem Czechosłowackiego Towarzystwa Naukowego im. Jana Ewangelisty Purkyniego. Przez wiele lat był członkiem Rad Naukowych Instytutów resortowych Ministerstwa Zdrowia i Opieki Społecznej oraz Ministerstwa Przemysłu Chemicznego.

Skromny i obiektywny z wielką cierpliwością i wnikliwością umiał stworzyć właściwy nastrój do pracy naukowej. Niepodważalny autorytet oraz wrodzone poczucie taktu ułatwiało Mu to niełatwe zadanie. Ludziom życzliwy, bezpośredni w obcowaniu, konsekwentnie zmierzał do wyznaczonego celu, którym zawsze było dobro ogółu i społeczności akademickiej. Odszedł człowiek dobry, mądry, sprawiedliwy i niezależny w ocenie otaczającej Go rzeczywistości.

Zbigniew Szreniawski